

EDGAR ALLAN POE - JÁMA A KYVADLO

LITERÁRNÍ TEORIE

Literární druh a žánr:

hororová povídka (próza, epika)

Literární směr:

vydáno r. 1842 – pozdní období autorovy tvorby; romantismus

Slovní zásoba:

hororové prvky (temno; smrt, atd.)

Stylistická charakteristika textu:

propracované popisy (až vědecká přesnost); perfektní navození atmosféry

Vypravěč:

vypravěčem je hl.postava (odsouzený)

Postavy:

ODSOUZENÝ: psychicky týraný vězeň; je detailně rozebrána jeho psychika; GENERÁL LASALLE

Děj:

člověk, který stojí před inkvizičním soudem, je odsouzen k smrti → omdlévá a probouzí se až ve své cele → zkoumá ji, protože je temná a on nic nevidí → zakopne a jen těsně nespadne do jámy, která na něj byla nastražena → poté znovu usíná a když se probudí, zjistí, že je připoután k dřevěné lavici → již není taková tma, cela je menší a má k dispozici jídlo a vodu → nají se a napije, brzy však zjistí, že nad ním se houpe kyvadlo, které pomalu klesá a jehož kmity se zrychlují → kyvadlo klesá několik dní → odsouzený střídavě prožívá stavby šílenství a střízlivosti → kyvadlo s ostrou hranou se k němu přiblíží jen na pár centimetrů → dostane nápad – díky krysám se dostane z provazů a utíká kyvadlu → stěny jeho cely se však začnou přibližovat a tlačít ho k jámě → když už málem padá, zachytí ho cizí ruka (generál Lasalle z napoleonské armády, která Toledo osvobozuje)

Kompozice:

Prostor:

španělské Toledo

Čas:

nejspíše začátek 19.stol.

Význam sdělení (hlavní myšlenky díla):

pocity člověka odsouzeného k smrti

LITERÁRNÍ HISTORIE - společensko-historické pozadí vzniku

Politická situace (mocenské konflikty, aj.):

vznik některých amerických států (1816-1859)

Základní principy fungování společnosti v dané době:

Kontext dalších druhů umění:

HUDBA: Ludwig van Beethoven (1770-1827); Frédéric Chopin (1810-1849); MALBA: Eugene Delacroix (1798-1863)

Kontext literárního vývoje:

probíhá období romantismu

AUTOR

Život autora:

Edgar Allan Poe (1809-1849) – americký romantický básník, prozaik, esejista, zakladatel moderního detektivního a hororového žánru a představitel rané science fiction; nar.v Bostonu (USA) – brzy se stal sirotkem – adoptivní rodiče (odtud prostřední jméno Allan) – studia – potíže s alkoholem a drogami – stavy deprese (často během nich tvořil) – ztráta zaměstnání – ve 30 letech začal významněji tvořit – r. 1835 získal práci šéfredaktora - r. 1845 vydal báseň Havran – kontroverzní, ale zaznamenala velký úspěch – získal společ.postavení – znovu bída – alkohol – zemřel r. 1849

Vlivy na dané dílo:

obliba v hororových tématech - pobyt s adoptivní rodinou v tajemné Anglii

Vlivy na jeho tvorbu:

brzká smrt jeho rodičů; pobyt s adoptivní rodinou v tajemné Anglii – hrůzostrašnost jeho pozdějších děl

Další autorova tvorba:

autor tvořil zejména kratší prózy a poezii; POEZIE: Havran (1845); PRÓZA: Povídky (1845)

Inspirace daným literárním dílem (Film, dramatisace, aj.):

proběhlo několik filmových adaptací díla

Jak dílo inspirovalo další vývoj literatury:

dílo (jako celá Poeova tvorba) inspirovalo Charlese Baudelaira a Julese Vernea; dílo zcela jistě ovlivnilo moderní pojetí hororových děl

LITERÁRNÍ KRITIKA

Dobové vnímání díla a jeho proměny:

dílo bylo v době vydání logicky spojováno s jeho alkoholovými a drogovými závislostmi, čímž se nemohlo naplno projevit

SROVNÁNÍ

Srovnání s vybraným literárním dílem:

dílo lze srovnat zejména s ostatními Poeovými díly (temnota; hororové prvky, atd.)

povídka - prozaický žánr; má menší rozsah a většinou také jednodušší děj než román

hororová próza - próza s hororovými prvky (tajemné postavy a prostředí; občas nadpřirozené prvky)

romantismus - v literatuře jde o směr, který se rozvíjel zejména v 1.pol. 19.stol.a pravděpodobně vznikl v Anglii; rozvíjela se zejména lyrická (nedějová) poezie, lyricko-epické žánry, ale také román, aj.; ZNAKY: konflikt mezi vnitřním a vnějším (reálným) světem; pocit vnitřní rozervanosti hlavního hrdiny, který se vzpírá společenským konvencím; PŘEDSTAVITELE: George Gordon Byron, Percy Bysshe Shelley, Mary Shelleyová, Walter Scott, sestry Brontëovy (Charlotte, Emily a Anne), Robert Louis Stevenson, Oscar Wilde, bratři Grimmové, Heinrich Heine, Victor Hugo, Stendhal, Alexandre Dumas starší, Alexander Sergejevič Puškin, Michail Jurjevič Lermontov, Nikolaj Vasiljevič Gogol, Karel Hynek Mácha, Božena Němcová, Karel Jaromír Erben, Hans Christian Andersen, aj.